

מאת יהודה בן-צור

העפלה הרביזיוניסטית לאחר מלה"ע ה-2 'בן הכט' - Avril

לאחר המלחמה לא חודשה 'עליית אף על פי', שאורגנה ע"י התנועה הרביזיוניסטית במקביל להעפלה שאורגנה ע"י ארגון 'ההגנה'. אנשי התנועה, חברי בית"ר ואוהדיהם, הסתפקו בצירוף אנשיהם לאוניות 'המוסד לעליה ב'.¹ קרוב לוודאי, שהסיבה העיקרית לכך היתה המחסור בכספים. הנהגת אצ"ל לא היתה מוכנה להודות בכך והשתמשה ב"טיעונים אידאולוגיים" להסברת העניין. בינואר 1947 שוחח יצחק בן-עמי² עם מנחם בגין: "העלינו את עניין ההעפלה. הסכמנו שעכשיו נצטרך להשאיר זאת בעיקר להגנה. ההעפלה בשנות 46-48 לא היתה עוד שאלה של הצלת נפשות כבשנים 40-37... כל האוניות שנשיג מכאן ואילך תשמשנה להעברת אנשים חמושים...". חודשיים לאחר מכן, העביר בן-עמי בניו-יורק את המסר לסטבסקי³: "אנו שוקלים ספינות שתוכלנה להוביל אנשים ונשק... אנו משאירים בדרך כלל להגנה את הובלתם של עולים לא-חמושים [במסגרת זו נרכשה 'אלטלנה']"⁴.

מכסות המפליגים באוניות 'המוסד לעליה ב' שהוקצו למפלגות/תנועות השונות הוו גורם לחיכוכים, הן במחנות הפליטים והן באוניות. ב-2.4.47 דווח שמריה צמרת-רודי, הממונה על שלוחת המוסד בצרפת, למטה בפאריס: "היו קשיים עם הביתרים בהעלאה על 'השומרת' [הכינוי המנהלתי של 'תאודור הרצל']". הפקוד על הכלי חלש. לבקש מ'אלון' [יהודה ארזי, באיטליה] לחזק את הפקוד, אחרת יהיו קשיים בכלי ובכל האופרציות הקשורות בנסיעתו. הקשי העיקרי בקבוצה הבלגית בת 200 איש⁵. מאידך, ברמת המטה נעזרו ראשי 'המוסד' במנהיגים רביזיוניסטים, כמו שמשון יוניצ'מן, שהיה איש הקשר בפאריס ו'המשקיף', העתונאי יוסף קלרמן, ש"סייע רבות בהפלגת אוניות 'המוסד' מרומניה"⁶.

באוקטובר 1946 רכש 'הועד העברי לשחרור לאומי' בארה"ב, ארגון שהיה מקורב למפלגה הרביזיוניסטית ולאצ"ל, את היכטה Avril שנשאה דגל הונדורס - בעת המלחמה שירתה כספינת משמר חופים בצי ארה"ב בשם Cytherea - והסב אותה להובלת מעפילים בשם 'בן הכט'⁷. ב-8 במרץ 1947, נתפשה הספינה ע"י הצי הבריטי וכ-600 מעפיליה הוגלו לקפריסין. בהודעת האצ"ל נאמר: "אנו מברכים... בואה של... 'בן הכט' שאחריה תבואנה גם

¹ בקיץ 1946 ניסתה התנועה הרביזיוניסטית באירופה לשגר ספינת מעפילים ארצה. באמצעות יהודי איטלקי נרכשה ספינה בת 60 טון ושמה הוסב ל"דוד רזיאל" (מפקד האצ"ל שנהרג בעירק). בסיום העלאת כ-200 צעירים בתנאים קשים, פרצה שריפה שאילצה את פיננים המידי והעברת הספינה למספנה. במסגרת הבנה שהושגה בין 'ההגנה' לאצ"ל בכל הקשור לשילוב צעירי בית"ר בהפלגות עליה ב', צורפו הנערים הנ"ל להפלגת 'חיים ארלוזורוב' (מבוסס על ספרו של חיים שנהב, 'המנדט ושברו').

² יצחק בן-עמי, 'שנות זעם - ימי תהילה' 1984, עמ' 315. מראשי 'הועד העברי לשחרור לאומי' שפעל בארה"ב והגיע ארצה ב'אלטלנה'.

³ סטבסקי, מפעילי 'עליית אף על פי'. נהרג על ספון 'אלטלנה'.

⁴ עמדת 'ההגנה' היתה שונה. ב-ג הורה לאביגור: "אל תערבב ציוד בהעפלה", 'יומן המלחמה', עמ' 341.

⁵ 'המוסד לעליה ב' - יומן המבצעים - פאריס 1947, אוניברסיטת בן-גוריון 1991, עמ' 50.

⁶ שוחחתי עם נחום בוגנר, מעפיל באוניה והיסטוריון של מפעל ההעפלה. לדבריו, המשמעת באוניה היתה בסדר וכי התקרית עם הקבוצה הביתרית היתה זניחה. ב-צ.

⁷ 'יומן המבצעים', עמ' י"א ו-184.

⁷ צוות המלווים כלל את משה שורץ ושמחה ברלין (שלא השתייכו למאגר המלווים של הפלי"ם).

תבואנה אניות אחרות... [האוניה הבאה והאחרונה, שהגיעה ביוני 1948, היתה 'אלטלנה' שהביאה עולים ונשק]."

להלן רישומי 'יומן המבצעים' של מטה 'המוסד לעליה ב' בפאריס, משלב הגעת הספינה לאירופה:

13.1.47 – 'רודי' [שמריה צמרת, במרסיי]: "הגיעה ספינה של הרביזיה [המפלגה הרביזיוניסטית], דגל 'ה' [הונדורס], 200 טון. הכלי באורן [נמל באלג'יריה]... יגיע בערך ב- 17.1 ל'סידני' [מרסיי]."

16.2.47 – 'רודי': "ביקרו את הכלי של 'המתחרים', טרם התחילו להכינו. מבטיחים להתחיל בקרוב. לא ידוע איך יעשו את זה."

17.2.47 – 'רודי': "המתחרים" טרם התחילו בהכנת הכלי. מדברים על בנין מיטות, אך אינם עושים דבר."

19.2.47 – 'ראובן' [מאוסטריה]: "האיש המטפל בסידור משלוח 'המתחרים', שמו שוייצר. נעשות הכנות למשלוח כמה מאות אנשים מ'ראובן' ומ'ארתור' [בן נתן, גרמניה] ל'נטר' [צרפת]."

20.2.47 – 'ראובן': "מודיע שקרוב לוודאי יוצאים היום ממנו 250 איש מאורגנים ע"י שוייצר – שליחו של פ.ב. [?] ועוד 100 המאורגנים ע"י הרב זלצר – הקשור עם הלבשרטם [?]. אינו חושב שיוכל לערבם..."

21.2.47 – 'ראובן': "המתחרים" יוצאים כנראה מארצו היום. מספרם לפי מקור אחד 500 ומקור אחר - 800". בספינה הגיעו כ- 600 מעפילים.

22.2.47 – "הנהלת הרכבות [?]: "היום ב- 12.00 יצאו ברכבת מיוחדת 698 אנשי 'המתחרים' משטרסבורג לגרנובל... הגברת [פלה פרלמן, פעילת 'המוסד' בבלגיה] היא המטפלת במשלוח 'המתחרים' כ- 500 איש."

22.2.47 – 'סידני', 'פרננד' [מרסיי, חנן גייסמר, פעיל 'המוסד']: "המתחרים" בונים כבר את הכלי. יברר כמה זמן דרוש לבנין."

22.2.47 – 'פלה': "במחנה 'המתחרים' ישנה עזיבה גדולה בכון 'נטר' [צרפת]."

24.2.47 – 'רודי': "כלי 'המתחרים' יהיה מוכן בעוד כמה ימים. מיועד ל- 800. חבר המלחים [ביניהם, מתנדבים יהודים מאמריקה] בסדר, פרט לקבוצה קטנה של ששה אנשים, שאינם שבעים רצון לפרסום שניתן לעניין, אולם לקבוצה זו אין ערך."

כעבור 5 ימים, ב- 1 למרץ 1947 יצאה הספינה מנמל פורט דה-בוק. היא נתפשה ע"י הבריטים ב- 8-9.3.47 ו-600 מעפיליה הוגלו לקפריסין. כעבור 15 חודשים, ביוני 1948 חולצה הספינה מ'צי הצללים', שופצה והוכנסה לשרות פעיל בחיל הים ב- 26.7.48 בשם 'מעוז' – ק-24. במלחמת העצמאות שימשה כספינת-אם ליחידת 'סירות המחץ' ובמסגרת זו נטלה חלק בטיבוע אונית הדגל של הצי המצרי 'אל-אמיר פארוק' ב- 22.10.48, בחוף עזה.